

ŞİDDET MAĞDURU KADINLARIN ERKEKLİK TANIMLAMALARI: BURDUR İLİ ÖZELİNDE BİR ÇALIŞMA

MASCULINITY DEFINITION OF WOMEN VICTIMS OF VIOLENCE: A CASE STUDY IN BURDUR, TURKEY

Gönül DEMEZ¹, Hale Nur SEVAL²

Öz

Bu çalışmanın odağını, fiziksel, sözel, cinsel şiddete maruz kalmış ve Burdur Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Kadın Konukevi Müdürlüğünden hizmet almakta olan farklı (ekonomik durum, yaş, medeni durum, eğitim durumu) kategorilerden kadınların, toplumsal cinsiyet kalıpları anlamında erkeklik rollerine ilişkin anlamlandırma ve yargılarının ortaya çıkarılması; bu bağlamda şiddet deneyimleri ile erkeklik algıları arasındaki ilişkinin irdelenmesi oluşturmaktadır. Yüz yüze derinlemesine görüşmelere dayanan niteliksel araştırma modeliyle tasarlanan çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla, hayatının herhangi bir evresinde eşinden/babasından şiddet görmüş toplam on beş kadınla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda söz konusu kadınlarla yapılan görüşmelerin çözümlerinden elde edilen veriler; yaşam öyküleri, erkekliğin kurgulanmasında etkili olan aile ilişkileri, eğitim, yoksulluk, sosyal çevre, rol model örnekleri, şiddet öyküleri ile deneyimlerinden oluşan örnekler ve anlatılar tematik olarak kategorize edilmiştir. Böylece toplumsal iktidar örüntüleri, ataerkil sistem, erkeklik ve şiddete ilişkin algulamaları yine kadınların kendi anlatılarından hareketle gündelik yaşam pratikleri, şiddetle baş etme yöntemleri, sosyal yaşamda kullandıkları, strateji ve pazarlıklar toplumsal cinsiyet anlamındaki iktidar ilişkileri bağlamında çözümlenmektedir. Şiddet gören kadınların gözünden erkeklik algıları; erkekliğin iktidar ve şiddet aracılığıyla kurulduğuna yönelik tanımlamaları, evlilik, cinsellik, ekonomik ve sosyal nedenlerle erkek iktidarının meşrulaştırılması, son olarak ev/iş yaşamı, gündelik yaşam pratikleri ile bu algının devam ettirilmesi durumu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kadına Yönelik Şiddet, Kadın Konukevleri, Erkeklik, Erkeklik Algısı.

¹ Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, gonuldemez@akdeniz.edu.tr

² Psikolog, Burdur Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, halenur.seval@aile.gov.tr

Abstract

This study focuses on the perceptions and the attitudes of women concerning masculinity as a gender category who have been exposed to physical, verbal and sexual violence and receive services from the Women's Shelter under the Burdur Provincial Directorate of Family and Social Policies. The study also seeks to illuminate the relationship between the ways of women conceptualize masculinity and their experiences of violence. In this study, designed with a qualitative research model based on face-to-face in-depth interviews, interviews were conducted with 15 women, by using a semi-structured interview form, who have been exposed to violence by their husbands / fathers in any period of time of their lives.

In this regard, from the data obtained from the interviews with women, life stories, family relationships that are influential in the construction of masculinity, education, poverty, social environment, role models, violent stories and experiences are categorized thematically. Thus, considering gender as power relations, perceptions of women regarding social power patterns, patriarchal system, masculinity and violence are being analyzed with reference daily life practices, methods of coping with violence, strategies, and negotiations used by these women in their social life. In this study, the aim is to reveal the perception of masculinity of women who have been subjected to violence; their definitions of that masculinity are being constructed through power and violence; the ways of women legitimate male power through marriage, sexuality, and economic factors; and maintaining of this perception of everyday activities of these women.

Keywords: *Violence Against Women, Women's Shelter, Masculinity, Perception of Masculinity*

1. GİRİŞ: AMAÇ KAPSAM VE TEMEL TARTIŞMALAR

Bu çalışma şiddet mağduru kadınların şiddete ilişkin deneyimlerinden ve söz konusu kadınların “erkeklik” e ilişkin algılarından ve bu algıların ifadesi olan söylemlerden hareket etmektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında kadınlık ve erkekliğe yüklenen anlamlar ve bu anlamların ataerkil örüntüler içerisinde her iki cins için de meşrulaştırdığı ve pekiştirdiği kalıp yargıların, erkek şiddeti ve bu şiddeti üreten, yerleştiren ve meşrulaştıran dinamiklerini; şiddete maruz kalan kadınların söylem ve deneyimlerinden hareketle çözümlenmeyi amaçlamaktadır. Buradan yola çıkarak çalışma örneğini, Burdur İli Kadın Konukevine şiddet mağduru olarak başvuran ve belirli süre içerisinde buradaki hizmetten faydalanan kadınlar oluşturmaktadır. Çalışma, kadınlarla yapılan derinlemesine görüşme ve gözlem notlarının çözümlenmesiyle elde edilen bulguların tartışılmasını içermektedir. Bu anlamda amaç netleştirilerek bu amaca uygun ve bilgilendirilerek rızaları alınmış kadınlarla yapılan yüz yüze görüşme notları, çalışmanın alan bulgularını oluşturmaktadır. Çalışma için gerekli izinler alındıktan ve katılımcılar bilgilendirildikten sonra görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Amaca uygun seçilmiş on beş katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, görüşme notları yazılı olarak düzenlendikten sonra temalar eşliğinde sınıflandırılmış ve literatürle ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Bu çerçeveden hareket eden çalışma kuramsal olarak; toplumsal cinsiyet davranış kalıp ve anlayışları bağlamında “erkeklik” ve “kadınlık”a ilişkin gündelik yaşamın tüm alanlarında içselleştirilmiş rutinler aracılığıyla normalleştirilen ve her an yeniden üretilen algıların sorgulanmasını temel almaktadır. Bu anlamda özellikle sosyal olarak inşa edilen erkeklik değerleri, erkeklik ve şiddet olgusu ilişkisi ele

alınmaktadır. Ayrıca araştırmanın alan çalışmasına kaynaklık eden Kadın Konukevleri ile ilgili kavramsal ve kuramsal tartışmaları içermektedir. Ancak çalışma, şiddet mağduru olarak bir kuruma geçici olarak sığınmak zorunda kalan kadınların erkeklik algı ve anlamlandırmalarına yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle Konukevlerinin işlev ve işleyişine ilişkin tartışmalar çok önemli olmakla birlikte bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Şiddet ve şiddete ilişkin literatür ise şiddete maruz kalmış kadınların erkeklik ve şiddet ilişkisi bağlamında ele alınarak sınırlandırılmıştır.

Türkiye’de ataerkil sistemde kadınlık ve erkeklik rollerini belirlemeye dair literatür incelendiğinde, Kandiyoti’nin (2015) çalışmaları öne çıkmaktadır. Kümbetoğlu vd., araştırmalarında ataerkil işgücü piyasasında kayıtdışı çalışan kadınların, uğradıkları hak ihlallerini, eşitsizlikleri ve ayrımcılığa karşı anlam ve algılarını incelemiş; kadınların, kadın istihdamına bakış açısını tespit etmiştir (2012, s. 20). Yavuz, araştırmasında Trabzon ilinde yaşayan kadınlar ile derinlemesine yaptığı görüşmelerde, ataerkil hegemonik erkekliğin kuruluş ve devam etme süreçlerinde kadınların rolünü, ev ve aile yaşamı etrafında inceleyerek, mevcut cinsiyet düzeninde bulunan erkeklik stratejileriyle kadınların yaptığı işbirliğini ortaya koymuştur (2015, s. 118). Türkoğlu (2013), ataerkil sistem içerisinde erkeklerin kendilerini bir özne olarak konumlandırışı ile erkekliğin inşa sürecinde çalışma yaşamının önemini vurgulayarak işsizliğin erkekliğe olumsuz etkilerini araştırmıştır. Literatürde, şiddet ekseninde, erkeklerin bakış açılarını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Sancar, 2016; Öztürk, 2014; Groes Green, 2009). Erkeklik algısına ilişkin, Güneş’in (2016), toplumsallaşma süreci açısından önem teşkil eden üniversite eğitiminin erkeklik algısı üzerinde yarattığı etkiyi incelediği ve Bitlis Eren Üniversitesi’nde öğrenim gören kadın ve erkek öğrenciler ile yaptığı araştırma mevcuttur. Kadın Konukevleri özelinde ise kadınlar ile yapılan çalışmalar arasında; Taşkale ve Soygüt (2016) tarafından konukevlerinde kalan şiddet mağduru kadınların demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin ortaya çıkarıldığı çalışmanın yanı sıra konukevlerinde kalan kadınların, depresyon, stres, umutsuzluk düzeylerinin, yaşadıkları şiddet olayları ile baş etme yaklaşımlarının araştırıldığı çalışmalar (Erdoğan vd., 2009; Kılıç ve Yıldız, 2017) yanında kadın konukevlerinin geniş kapsamlı olarak ele alındığı ve meseleyi sosyolojik perspektifle tartışan araştırmaya dayalı (Sallan Gül, 2013) çalışmalar da bulunmaktadır. Diğer taraftan, konukevlerinde kalan şiddet mağduru kadınların, şiddet ve erkeklik bağlamında erkeklik tanımlamalarına ve algılarına ilişkin yapılan sınırlı sayıda araştırma bulunması durumu söz konusu bu çalışmayı konu ile ilgili alandan veri sunması bakımından önemli kılmaktadır.

Dünya’da ve Türkiye’de kadın çalışmalarına dair önemli somut kazanımlarla birlikte önemli bir entelektüel birikim ve literatüre ek olarak kayda değer bir sosyal hareket niteliği kazanan Feminist hareketin etkisiyle ortaya çıkan tartışmalar 1980’lerden itibaren o döneme kadar tartışılmayan, adeta tabulaştırılan “erkeklik” çalışmalarının ve tartışmalarının zeminini hazırlamıştır (Demez, 2005). Yalın toplumlarda dahi cinsiyet ve yaşa göre bir hiyerarşinin varlığı bilgisi, toplumsal cinsiyet alanındaki iktidar ilişkilerinin çeşitli toplum biçimlerinde karşımıza çıkabileceğini ifade etmektedir. Toplumsal ve tarihsel koşullara göre şekillendiği düşünülen toplumsal cinsiyete dair hiyerarşinin, kadınlar aleyhine işlediği açıktır. Bu anlamda toplumda ötekileştirilen ve dezavantajlı konumda bulunan kadınlar feminist hareketle birlikte ağırlıklı olarak 1900’lerin ikinci yarısından itibaren seslerini duyurabilmiş ve bazı dönüşümlerin oluşması sağlanmıştır. 1980’lere gelindiğinde sosyal, ekonomik ve politik dönüşümlerin de katkısıyla

meselenin cinsler arası çatışmadan çok bu çatışmayı ortaya çıkaran sistemin ürünü olduğu düşüncesi daha çok kabul görür oldu. Söz konusu ataerkil sistem toplumsal ve politik dinamikleriyle kemikleşerek kadınlık ve erkekliklerin sosyal olarak inşa edilmesi ve her yeni durumda yeniden üretilmesi yoluyla ayakta durmaktadır. Topluma katılan her birey kendisine biçilen ve içselleştirmek zorunda olduğu bir takım toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının içine doğar ve bu rollere uyumlu davrandığı ölçüde toplumsal olarak başarılıdır ve onay görür, ödüllendirilir. Çoğu birey kendiliğindenmiş ve öyle olması kimliğin doğası gereği normalmiş hissiyle bu kalıp yargıları içselleştirir ve içine doğduğu toplumun kendisinden beklediği gibi kadınlara ve erkeklere dönüşürler.

1980'lerden itibaren ivme kazanan erkeklik çalışmaları bu argümandan hareketle ataerkil sistem tarafından sosyal olarak inşa edilen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının herhangi bir cinsin tercihinden çok sistemin dayatması sonucu oluştuğunu iddia ederler. Böylece toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde uzun yıllardır varsayıldığı gibi erkeklerin avantajlı taraf değil, tersine kadınlar gibi sistemin mağduru olabileceklerini dillendirmeye başladılar (Atay, 2004). Yani kadınların toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde maruz kaldıkları ikincilleştirme, şiddet gibi olguların erkeklerin tercihlerinden çok ataerkil sistemin sonucu olduğu düşüncesi hegemonik erkeklik (Connell, 2002) kavramıyla tartışılmaya başlandı. Her hangi bir toplumda geçerli olan erkeklik değerlerine uymayan diğer erkekliklerin de sistem tarafından dışarıda bırakıldıkları, ezildikleri dolayısıyla erkeklik kimliği anlamında ötekileştirildikleri için sistemin kurbanı olabilecekleri vurgulandı. Yani hegemonik erkeklik anlayışı ve değerlerinin toplumun kıyısına ittiği grup sadece kadınlar olmayabilirdi. Buradan hareketle şiddet ve saldırganlıkla tanımlanan erkeklik kimliğinin ötekileri; yani diğer erkekler bu durumu bertaraf etmek amacıyla daha çok şiddet ve baskıya başvurabilmektedir. Böylece sistem, bir basamak altındakine uygulanan şiddeti meşrulaştırarak hegemonik erkeklikten diğer erkekler ve oradan da kadınlara doğru bir şiddeti (fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik) yeniden üretmektedir. Ataerkil sistem içinde var olmaya çalışan bireyler ve gruplar gündelik yaşamları içinde sıradanlaştırılan bazı taktik ve stratejilerle ayakta kalmaya çalışmaktadırlar. Kandiyoti (2015), "ataerkil pazarlık" kavramıyla kadınların erkek egemen toplumda ayakta kalma stratejilerinden bahseder. Bu tür gündelik yaşam stratejileri bireyi sitem içerisinde tutar ama sistemi yani ataerkil şiddeti yeniden üretmeye de hizmet eder. Yani ataerkil pazarlıkta dezavantajlı konumdakiler eşitsizlikle doğrudan mücadele etmek yerine sistemin sağladığı fırsatları kullanarak ve sistem içinde kalarak stratejiler üretmektedirler. Dolayısıyla ataerkil egemen değerler erkekler ve kadınlara içselleştirilmiş değerlerinin yeniden üretimiyle ayakta durmaktadır. Alan çalışması sırasında da karşılaşılan örnekler bu anlamda çarpıcıdır. Şiddet görerek kuruma gelen kadınlardan bazılarının bir süre sonra yeniden başka bir erkeğin "korumasına" gereksinim duymalarını ifade etmeleri gibi.

Çalışmanın yapıldığı kuruluştan hizmet alan kadınlar ile ilgili benzerlikler; eşlerinden/babalarından/erkek kardeşlerinden şiddete maruz kalan kadınların erkeklige bakışlarında nefret, öfke söylemleri göze çarpmakta olup, özellikle babalarından şiddet gören kadınların babalarına benzeyen eşleri seçerek şiddet döngüsünde yeniden şiddet gören olarak yer aldıkları paradoksal bir durumun ortaya çıkması bu durumu ifade eden düşündürücü durumlar arasında sayılabilir. Bunun yanı sıra kendilik tanımlarını "şiddet ve erkeklik" üzerinden gerçekleştirdikleri, umut yoksunluğu ve hayal kırıklıkları ile geleceğe yönelik herhangi bir planlarının olmayışı, şiddetle başa çıkma mekanizmalarından

yoksunlukları da benzer özelliktedir. Umutsuzluğun ve kaygının, kadınları aslında yeni arayışlara (sistemin kurallarına boyun eğerek oyuna dahil olmak) sevk ettiği de görülmektedir. Şiddet gören kadınların, ilk etapta erkeklere karşı genellenmiş bir öfke söylemleri, “*asla bir daha evlenmem, erkeklerden nefret ediyorum, bir daha dünyaya gelsem evlenmezdim*” gibi ifadelerle hayat bulmakta, ancak zaman geçtikte, yeni bir evlilik yapma, eşinden boşanmadan nikahsız birliktelik yaşama, çarşı izinlerinde esnaf erkekler ile tanışarak, “tanımadan” evlenmek isteme, kuruluşa beraber kaldıkları kadınların erkek akrabaları ile tanışmak isteme gibi durumlara sıklıkla rastlandığı görülmüştür. İlk eşi ile 25 yaşında “severek” evlenen ev hanımı G11, eşinden şiddet görmesi nedeniyle evinden ayrıldığını ve sonrasında yeni bir erkekle nikahsız birliktelik yaşadığını şu şekilde dile getirmiştir;

“Ya ben evlenmem diyordum da, ilki öyle olduğundan, buna da baktım farklı ya. İlkinden farklı. İlkine boşanma davası açtık. Daha umudum var umudumu kaybetmedim. Eşimle (nikahsız birlikteliğini kastediyor) beraber olabilmek için çocuklarımdan vazgeçeceğim. Vazgeçerim gerçekten huzurum bozulacağına. Mecbur geçeceğim. Gidecek bir yerim yok gerçekten bir de ben bunu sevdim ayrılışım gelmiyor gerçekten.”

Aynı kadınlara ilk söylemleri hatırlatıldığında ise ‘...bir daha şansımı denemek istedim, ...belki mutlu olurum, ...ilk kocamdan fayda yok ama bu defaki iyi gibi, bir umut var sanki, ...sıcak bir yuvam olsun yeter bana..’ gibi cümlelerle karşılaşmıştır. Söz konusu kadınların eğitim, meslek gibi sosyo-ekonomik koşulları dikkate alındığında özellikle de kültürel kodlar açısından bakıldığında yeniden topluma karışmak için hayatlarında, “başka” “yeni” “daha iyi” bir erkeğin varlığı zorunluluk gibi algılanmaktadır. Söz konusu kadınlar, “başında bir erkek olmadan” “sahipsiz” yaşayamayacakları bilgisini çocukluktan itibaren içselleştirmiş olduklarından yeniden başlamak ancak yeni bir erkekle mümkün olabilmektedir. Boşanmış, çocuklu ve dul bir kadın olarak yaşamının zorluklarının yanında istihdam ve eğitim, barınma gibi somut zorluklar birleşince çoğu zaman yeterince sorgulamadan yaşanan birlikteliklere zemin hazırlanmaktadır. Başka bir çalışmanın konusu olmakla birlikte, bu nedenlerden dolayı Kadın Konukevine kimi zaman tek başına kimi zaman çocukları ile gelen, en fazla birer hafta kalan ve çıkan, bu durumu çeşitli illerin konukevlerinde kalmak suretiyle sık sık tekrarlayan kadınların örneği çarpıcıdır. Bu örneklerden yola çıkarak kadınların erkeklik algıları ile erkekliğe yükledikleri anlamlar ve algılarında zamanla nasıl bir dönüşüm seyri yaşanmaktadır? sorusu da gündeme gelmiştir. Şiddete maruz kalma ile ailelerinde; “baba” rolü çerçevesinde gelişen ve oluşan “erkeklik” algısının, evlilik ile nasıl harmanlandığı, ardından eş rolünde hayatına giren erkeğin bu algı ile ilişkisi, katkısı, ev/yaşam pratikleri ile devamlılığı, pekişme süreci merak konusu olmaktadır.

Bu temelden hareket eden söz konusu çalışma; şiddete maruz kalarak kolluk kuvvetleri aracılığıyla 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun³ kapsamında tedbir kararı aldırılmış veya hayatının herhangi bir evresinde şiddete maruz kalarak Kadın Konukevi hizmeti almak isteyerek kuruluşa getirilen Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden gelmiş ve çeşitli alt kültür dinamiklerine sahip kadınların gözünden erkekliğin nasıl inşa edildiğini ve erkeklik algılarını; bu

³ 20 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazete yayımlanan “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kanun ile “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek” amaçlanmıştır.

algının devamlılık süreçlerini, bunun yanı sıra kadınların erkeklik ile ilişkili temalardaki rolünü araştırmaktır. Bu bağlamda ataerkil değerler ve erkeklik ile ilgili iktidar örüntülerine ilişkin algılamaları, meşrulaştırma süreçleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin tutumları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırma bu anlamda aşağıdaki temaları ve ilişkileri sorgulayan sorulara kadınların kendi anlatılarından hareketle yanıtlar bulmaya ve söz konusu ilişkileri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır: Şiddete maruz kalmış ve kuruluş hizmeti alan kadınların sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, gelir vb.) ile şiddet algısına dair ilişkiyi sorgulamak; Demografik özellikler ile erkeklik ve şiddet algısına ilişkin değerlendirmeler nelerdir; erkeklik algısının inşa sürecine ilişkin özellikler, erkekten şiddet görmüş kadınların erkeklik algıları ve erkeklige yükledikleri anlamlar nelerdir; sosyalleşme aşamalarında şiddet ve erkeklige dair anlatılar, kültürel ve sınıfsal kurgular ve bu bağlamda aile ve yakın çevre ilişkileri ekseninde erkeklik algılarının biçimlenme süreçleri, bu süreçlerde sosyal, kültürel ve ekonomik olarak erkek iktidarının kurulma ve meşrulaşma süreçlerinin bireylere içselleştirilme ve pekiştirilme biçimleri, bu iktidarı kuran toplumsal öğeler, erkek iktidarı ve şiddet ilişkisinin ataerkil toplumda her iki cins tarafından meşrulaştırılma ve pekiştirilme süreçleri ve yeniden üretilen ataerkil sistem, erkek iktidarı ve meşrulaştırılan şiddetin gündelik yaşam pratikleri içerisinde sıradanlaştırılması yoluyla meşrulaştırılmasına dair sorgulamalardan hareketle irdelenecektir. Görüşme notları çözümlendiğinde bulgular; demografik özellikler ve yaşam öykülerinden hareketle toplumsal cinsiyete dair iktidar ilişkilerini ve dolayısıyla şiddeti meşrulaştıran dinamikleri anlatan demografik özellikler; aile, yakın çevre ilişkileri ve şiddet; toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılardan hareketle kadınlık ve erkeklige yükledikleri anlamlardan ve söylemlerden yola çıkarak elde edilen toplumsal cinsiyet algıları ve erkeklik miti; gündelik yaşam pratiklerinin sıradanlaştırdığı erkeklik algısı ve son olarak ideal aile, erkek, baba, kadın ve koca tanımlamalarından hareketle oluşan statü temelli erkeklik algıları, yerleşik erkeklik değerlerine karşın görüşülen kadınların beklentilerini içeren erkeklik modeli olarak tanımlanan kategorilerde çözümlenmiştir.

2. BULGULAR: ARAŞTIRMA EVRENİ, ÖRNEKLEM ve YÖNTEM

Kadın çalışmaları, hem kadınlar hem de erkekler açısından bir bilinç oluşturulması ve sistemin sorgulanmasına katkı sağlayarak önemli bir işlev üstlenmiştir. 1980'lerden itibaren yine kadın çalışmalarının katkısıyla sorgulanmaz sanılan erkeklikler ve erkek kimliği ve erkek kimliğinin kurulmasındaki dinamiklerin tartışılması bu anlamda önemlidir.

Bu çerçeveden hareketle bu çalışmada konu erkek şiddetine maruz kalmış kadınların erkeklik ve şiddet algı ve tanımlamalarıyla sınırlandırılmıştır. Bu anlamda şiddete yükledikleri anlam, erkeklik algıları ve şiddet ve erkeklik değerleriyle başa çıkma stratejilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Kadınların kendi söylemlerinden hareket etmek önemlidir çünkü; sosyal olarak inşa edilen toplumsal roller ve kabuller söylem yoluyla pekiştirilirler. Toplumsal cinsiyet çalışmalarında da söylemin rollerin kalıplaşmasındaki etkisi reddedilemez. Bu çalışmanın kapsamı dışında olmakla birlikte şiddete başvuran erkeklerin şiddeti algılamaları ve meşrulaştırma dinamikleri ve özellikle söylemleri bu anlamda önemli veriler sunacaktır. Şiddet kültürel, sosyal, toplumsal, coğrafi sınırları aşan küresel bir sorun haline

gelmele birlikte Dünya Sağlık Örgütü (2002), şiddetin en fazla aile ortamında ve kadına yönelik olduğunu raporlamıştır.

Şiddet, insanın bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan, güç ve baskı uygulayarak gerçekleştirilen bireysel ve toplu hareketlerdir (Sallan Gül, 2013, s. 17). Dolayısıyla kadına yönelik olarak ev içinde ve sosyal yaşamda fiziksel, psikolojik-duyusal, ekonomik, cinsel (Sallan Gül, 2013, s. 22) alanlarda şiddetten bahsedilebilir. Birleşmiş Milletler' in (1993, s. 183) tanımına göre, kadına yönelik şiddet, hem kamusal hem de özel hayatta tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dâhil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir. 2013 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün yayınladığı rapora göre, dünyada kadınların % 35'inin hayatlarında en az bir kez fiziki ya da cinsel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Rapor, şiddet olaylarında failin % 30 oranında kadınların eşleri olduğuna işaret ederken, cinayetlerde ise bu oran % 38 olarak yine kadınların eşleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelinde kadına yönelik şiddete ilişkin yapılan çalışmalarda, her üç kadından birinin eşinden fiziksel şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır (Altınay ve Arat, 2007, s. 105). Genel itibarıyla yapılan çalışmalara bakıldığında, yıllardır kadına yönelik aile içi şiddetin bir kadın sorunu olmadığı, şiddet boyutunun erkeklik rollerini de içerdiği, kaçınılmaz bir sonuç olarak gözler önündedir.

Toplumunu oluşturan bireyler, erkeklik veya kadınlık kimliğini kazanma sürecinde bir takım aşamalardan geçmektedir. Bu süreç esnasında, bireyin kimliğini toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillendirmesi beklenmektedir. Bu kimlik, toplumun tanımladığı, bireylerinden de yerine getirmesini beklediği, insanların kendilerine “erkeksi” veya “kadınsı” olarak bakmalarını ve cinsiyetlerine özel “uygun” veya “uygun olmayan” kalıplaşmış rolleri öğrenmeleri olarak ortaya çıkmaktadır (Dökmen, 2014, s. 29). Bu aşamada toplumun kadınlık ve erkekliğe yüklediği bir takım rol ve sorumluluklar gündeme gelir. Connell, her yerde bulunan tek bir erkeklik modeli olmadığını, “erkeklik” (masculinity) hakkında değil, “erkeklikler” (masculinities) hakkında konuşulması gerektiğini belirtir. Her farklı kültürün ve tarihin farklı dönemlerinin toplumsal cinsiyeti farklı inşa ettiğine vurgu yapar (2000, s. 10).

Michael Scott Kimmel de aynı şekilde tek bir erkeklik algısı olmadığını ama bir tanesinin egemen bir yapıyla üstünlük sağladığını belirtir. Bütün erkekliklerin eşit yaratılmadığını, çünkü erkeklik tanımlarının toplumda eşit değerlerde olmadığını ve bir erkeklik tanımının, sürekli ölçülüp tartılan diğer erkeklik formlarına karşı standart olarak kalmaya devam ettiğini söyler (2004, s. 184). Erkekliğin tanımı ve erkeklik algısı, Connell ve Kimmel'in vurguladığı gibi, toplumdan topluma değişebilmektedir. Kültürel değerler ve geleneksel roller erkeklik algısını şekillendiren temel etmenlerdir.

Toplumsal olarak erkekliğe iliştilen anlamların özellikle aile kurumu çerçevesinde güç ve iktidar üzerine odaklanması, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin eşitsizlik üzerine kurulu olduğunu anlamaya ışık tutmaktadır. Erkeklik, güçsüzlükle tanımlanan kadınlıktan üstün olarak konumlandırılmaktadır. Erkekliğe verilen toplumsal yetki, kadın üzerinde iktidar kurması ve iktidarını sürdürebilmesi için şiddet uygulamasını da içermektedir (Öztürk, 2014, s. 1).

Dolayısıyla, ailede iktidar kurma, toplumsal cinsiyet düzeniyle birlikte sınıf, etnik köken ve kültür gibi toplumsal etmenlerin yanında, erkeğin özneliği çerçevesinde geliştirdiği bireyselliğine,

kadınların bakış açıları ve erkeklik algıları önemli bir katkı sunmaktadır. Bu oluşum süreci ile farklı yaşam deneyimleri doğrultusunda gelişen öznelğin, birbiriyle etkileşim halinde olduğu da görülmektedir.

Kadının aile içerisinde olan veya herhangi bir şiddet ortamından uzaklaşmasında ve yeni bir hayat kurmasında Türkiye’de ve dünyada kadın sığınmaevleri⁴ (konukevi) merkezi ve hayati bir rol oynamaktadır (Maybek, 2017, s. 155). Başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve taşra teşkilatına bağlı mekanizmalar olmak üzere kadına yönelik şiddetle mücadele eden belediyelerin, tüm resmi kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin, şiddet mağduru kadın ve beraberindeki çocuğu ile güçlenme konularında mesleki çalışmalarını sürdürürken, kadınların yaşamış olduğu deneyimleri ve buna bağlı olarak erkeklere ilişkin bakış açılarının değişimi hakkında farkındalık kazanmaları, bireysel ve sosyolojik çalışmaların işlevselliği adına önem arz etmektedir.

Türkiye’de 1990’lı yılların başında feminist kadın kuruluşları tarafından öncülüğü yapılan kadın sığınma evleri şiddet görmüş kadınlara hizmet vermektedir (Sallan Gül, 2013, s. 89). Günümüzde kadın konukevi olarak adlandırılan kurumların sayısı artarak bu alanda hizmet vermeye devam etmektedirler. 2017 verilerine göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na ait kadın konukevi sayısı, 101; yerel yönetimlere bağlı konukevi sayısı 33’dür. Bu çalışma Burdur ilinde bulunan kadın konukevinde kalan kadınlarla yapılmış ve çalışma evrenini Türkiye’de kadın konukevi hizmetlerinden faydalanan “şiddet gören kadınlar” oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışma evreni olan kadın konukevleri ve özelde Burdur Kadın Konukevi ile ilgili bazı bilgiler çalışma alanını tanıtmak açısından faydalı olacaktır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)’nün verilerine göre; 2016 yılında içerisinde 29.612 kadın ve beraberindeki 17.956 çocuk olmak üzere toplam 47.568 kişi; 17.01.2017 itibari ile 1.276 kadın ve beraberindeki 585 çocuk olmak üzere toplam 1.861 kişi konukevlerinden hizmet almıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2017, s. 57).

Tablo 1. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Sayısal Verileri (KSGM, 2017)

YIL	KADIN SAYISI	ÇOCUK SAYISI
2015	18.562	9.199
2016	29.612	17.956
2017(17.01.2017 itibariyle)	1.276	585
TOPLAM	49.450	27.740

2.1. Demografik Özellikler ve Yaşam Öykülerinde Şiddetin İzleri

Konukevleri, istismara veya şiddete uğrayan kadınların, korunması, psikolojik, sosyal ve ekonomik problemlerinin ortadan kaldırılması, yeniden hayata uyum sağlaması ve varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının karşılanması için geçici süreyle kalabilecekleri, kalış süresi 6 ay olan, gerektiğinde komisyon kararı ile süresi uzatılabilen, gizlilik ilkesi ile çalışan kadın konukevi, sığınmaevi, kadın

⁴ 12 Temmuz 1998 tarih ve 23400 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği” uyarınca *fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete uğrayan kadınların psikososyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi sırasında varsa çocuklarıyla birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları olan kadın konukevlerinde* hizmet verilmesi resmi olarak sağlanarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde kadın konukevleri/sığınma evleri oluşturulmaya başlanmıştır.

sığınağı, kadınevi, şefkatevi gibi isimlere sahip kuruluşlar (Resmi Gazete, 2013) olarak belirtilmektedir. Bu anlamda çalışmanın gerçekleştirildiği, alana dair gözlemlerin yapıldığı ve yüzyüze görüşmelerin gerçekleştirildiği Burdur Kadın Konukevi Müdürlüğünde 2013- 2017 yılları arasında kalan kadınların demografik bilgilerine genel olarak bakıldığında, çoğunun kırsal yerleşim bölgelerinden gelmekte olduğu, ilköğretim mezunu ve evli olup, yaş aralığının 20-50 arasında değişebildiği görülmektedir. Kuruluşta kalan kadınların ortalama iki çocuk sahibi oldukları ve, Burdur özelinde kuruluştaki kalış süresi ortalama 40 ila 45 gün arasında değiştiği görülmüştür.

Tablo 2. Burdur Kadın Konukevi Müdürlüğüne Giriş Yapan Kadın ve Çocuk Sayıları

Kuruluşa Giriş Yapan Kadın ve Çocuk	2013	2014	2015	2016	2017	TOPLAM
Kadın Sayısı	65	75	62	89	101	392
Yabancı uyruklu kadın	0	0	0	3	3	6
Çocuk Sayısı	49	47	28	66	50	240

Burdur Kadın Konukevi Müdürlüğünden hizmet alan kadınların mezuniyet durumlarına bakıldığında; 37 kadının ilkokul ve 35 kadının ortaokul, 16 kadının lise, 2'sinin ön lisans-lisans mezunu olduğu ve 10 kadının okur-yazar olmadığı görülmektedir. Kadınların medeni durumlarında ise evli olanların oranlarının bekar olanlara kıyasla daha yüksek olduğu, 2017 yılında 63 evli, 27 bekar, 11 boşanmış kadının kaldığı bilinmektedir.

Bu genel bilgilerden sonra bu araştırma kapsamında Burdur Kadın Konukevi Müdürlüğünden hizmet alan şiddet mağduru 15 kadınla yapılan görüşmelerden elde edilen metinlerin detaylı analizlerine bakıldığında; görüşülen kadınların erkeklik tanımları, erkeklığe ilişkin bakış açıları, aile yaşantıları; sosyal ve kültürel deneyimleri, ev yaşantıları ve gündelik yaşam pratiklerine ilişkin cevapları, içerik analizi tekniklerinden oluşan kategorik içerik analiz tekniği ile ele alınıp değerlendirilmiştir. Öncelikle kadın konuk evinde kadınlarla geçirilen görüşme dışındaki zamanlara ait gözlemler ve kadınlarla yapılan informel sohbetlerden hareketle uygulanan yarı yapılandırılmış sorular görüşme öncesi hazırlanmıştır. Gerekli kurumsal izinlerin alınmış olduğu da belirtilerek, kadınlar görüşmeler konusunda bilgilendirilmiş ve rızaya dayalı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerde önceden hazırlanmış soru formu bulunmasına rağmen görüşmelerin yapılması aşamasında ve her görüşmede gerektikçe eklenen veya çıkarılan sorular olmuştur. Görüşmeler belirlenen çerçeveyi aşmamak kaydıyla kadınların kendilerini ifade etmelerine fırsat tanıyan rahatlıkta gerçekleştirilmiştir. Sadece ilk yapılan görüşmelerde soru formu çıktı olarak görüşmede yer almış, diğerlerinde görüşen-görüşülen hiyerarşinin mümkün olduğunca kırılmasını sağlamak, güven oluşturmak ve görüşmenin doğal havasını bozmamak amacıyla forma yer verilmemiştir. Araştırmacının sürece ve

alana hakim olması ve alana ilişkin bilgileri doğrudan elde etmesi için mümkün olduğunca araştırmanın yapıldığı kurumda zaman geçirilmiş, gözlem yapılmış ve formel görüşmeler dışında da sohbet ve iletişim sürdürülmüştür. Bu anlamda sohbet havasının kurulması en çok önem verilen konu olmuştur. Özellikle eş ile ilgili sorularda mümkün olduğunca gerçek cevaplara ulaşabilmek için samimi bir konuşma ortamının kurulmasına özen gösterilmiştir. Bu çaba sebebiyle görüşmeler oldukça uzun, en kısa 45 dakika, en fazla 75 dakika, ortalama ise bir saat kadar sürmüştür.

Görüşülen kadınların ise, altısının ilkokul, üçünün lise, dördünün ortaokul, birinin üniversite mezunu, birinin de okur yazar olduğu; sekizinin iki çocuk, ikisinin bir çocuk, üçünün iki çocuk sahibi olduğu; onbirinin ev kadını, birinin tekstil işçisi, birinin kuaför, birinin hemşire, birinin öğrenci olduğu bilinmektedir. Ayrıca iki kadının ikinci evliliğini yaptığı, iki kadının boşanmış olduğu ve nikahsız birliktelik yaşadığı, birinin evli olduğu ve nikahsız birliktelik yaşadığı, sekizinin evli, birinin boşanmış ve birinin bekar olduğu bilinmektedir. Görüşülen iki kadının; 18-25 yaş aralığında, on kadının 26-45 yaş aralığında, üç kadının ise 46-65 yaş aralığında olduğu görülmüştür.

Çoğu görüşme, sonunda kadınların “*ne güzel oldu içimi döktüm*” şeklinde ifade ettikleri bir iç dökme, rahatlama seansına da dönüşmüştür. Görüşmelerde kadınlar kimi zaman bazı soruların cevaplarını uzun uzun düşünmüşler, “*bunu hiç düşünmemiştim*” gibi ifadeler kullanmışlar, bu anlamda çalışmanın hem katılımcı hem de araştırmacılar açısından kendilikleri ve deneyimlerine ilişkin farkındalık düzeylerinin artmasına da katkı sağladığı görülmüştür. Saha çalışması araştırmacı ve görüşmeci açısından bir öğrenme ve yeni sorgulamalara zemin hazırlayan bir ortama dönüşmüştür.

Kuruluşa şahit olunan gözlem ve informel görüşmelerden edinilen izlenimlerde, çoğu kadının eşlerinin benzer özellikte olduğunu vurgulayarak ve birbirleri ile paylaşımları arttıkça, daha derinden paylaşımlarla deneyimlerini nesneleştirerek sorgulamaya ve genellemeye başladıkları görülmüştür. Böylece bu kötü duruma maruz kalan başkalarının varlığını bilmek duygusuyla kendilerine dair yalnızlık ve başarısızlık duygusunu aşarak dayanışmaya başladıkları söylenebilir. Bu bilgidен hareketle ayrıca bireysel farklılıkları dışarıda bırakmak kaydıyla şiddete yönelen bireylerde şiddet ortamını yaratan sosyal, kültürel ortak faktörlerden bahsedilebilir. Başka bir çalışmanın konusu olacak bu durum derinlemesine araştırıldığında ve karşılaştırmalı çalışmalarla irdelendiğinde benzer durumların ve sosyo-kültürel ortamların benzer davranış kalıplarını ürettiği ve kalıp davranışlara zemin hazırladığı gibi bir bilginin ipuçlarını vermektedir. Yani bireysel farklılıklar ve özel durumlar dışarıda bırakıldığında şiddet ve toplumsal cinsiyet ilişkisi kurulduğunda deneyimler benzer özellikler göstermektedir. Kadınların benzer özellikler gösteren bu anlatılarından hareketle, şiddeti üreten, meşrulaştıran ve yeniden üreten dinamiklerin ataerkil sistem ve sosyo-kültürel yapıyla ilgili olduğu düşünüldüğünde bu durumun temel dinamiklerine dolayısıyla bilimsel genellemelere ulaşmanın mümkün olabileceği iddia edilebilir. Örneğin; şiddet mağduru kadınların başlangıçta, eşlerine ilişkin konularda çoğu zaman bilinçli olmamakla beraber gerçeği yansıtmakta direnç gösterdikleri tespit edilmiştir. İlk cevaplarının daha sonrasında “*aslında...*” ile başlayan cümlelerle gerçek ifadelerde buldukları görülmüştür. Bu durum, Rosalind Coward’ ın (1995, s. 139-145), pek çok kadının aynı adamla evlenmiş oldukları yolunda belirttiği; “*Birbiri ardına bir sürü kadın, kocaları ya da sevgilileri ile ilgili aynı duyguları tekrarladılar. Başarılı, güven verici, nazik ya da mükemmel babaydılar. Ev içi yetersizliklerini sıralamak şöyle dursun dokunaklı bir şekilde minnetle*

karşılıyorlardı. Çoğu yıllar önce feminizmin tanımladığı örnek erkek sendromuna katılıyorlardı: Bütün erkekler birer felakettir sizin yaşadığımız hariç” izlenimini doğrular niteliktedir.

2.2. Aile ve Yakın Çevre ilişkileri Çerçevesinde Erkeklik Algısı ve Şiddet

Dünyaya eril veya dişil bir bedenle doğarız. Ama bu bedenın biçimlendirilmesi içerisine doğulan kültüre özgü algılamalar vasıtasıyla olur (Demren, 2008, s. 74). Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü; bir kadın ve erkeğin nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyan, yani kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri belirlemektedir (Akın ve Demirel, 2003, s. 74; Powell and Greenhaus, 2010, s. 1012).

Bir başka deyişle, insanlar dişi veya erkek cinsiyeti ile doğarlar ancak yetiştirilirken toplumun cinsiyetlerine özgü beklediği roller çerçevesinde kadın veya erkek olmayı öğrenerek büyürler (Terzioğlu ve Taşkın, 2008, s. 63). Ailenin, içerisine girdiği toplumsal çevrenin ve alınan eğitimin etkisiyle, kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta ve toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler. Böylece kadınlar için ev ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı gibi işler öne çıkarken, erkekler için iş rolleri aile rollerinden daha önemli hale gelmektedir (Powell and Greenhouse, 2010, s. 1012). Yani kadınlar özel alanda yaşamlarını idame ettirirken, erkekler kamusal alanda görünür haldedirler.

Kamusal alanda görülen sosyo-politik bazı değişimlere rağmen günümüzde “aile üyelerine hizmet etmekten, onları tozun, atıkların kirletmesinden ve düzensizlikten korumaktan, çiğ olanı pişmiş hale getirmekten ve küçük vahşileri uygar erişkinlere dönüştürmekten esas olarak sorumlu tutulanlar hala kadınlardır. Hanelerin büyük çoğunluğunda, patatesleri soyanlar, çorapları yıkayıp yerlerine yerleştirenler, çocuk bezlerini çarşafı değiştirilenler kadınlardır” (Davidoff, 2012, s. 186). Düşük gelir grubundan, 52 yaşında, ilkököl mezunu, tekstil işçisi bir kadın yukarıda bahsedilen iş bölümü ayrımını şu şekilde anlatmaktadır:

“Babam pazara gider, evin ihtiyacını alırdı, annem de pişirirdi, temizliğini yapar bize bakardı. Babam ev içinde iş yapmazdı.”(G2)

Aynı durumu, düşük gelir grubundan, 27 yaşında, ilkököl mezunu, ev kadını başka bir kadın da şu şekilde ifade etmiştir:

“Annem herkesin olduğu gibi, ev hanımıydı temizlik yapardı yemek yapardı. Babam şoförlük yapardı bir ayda bir eve gelirdi.”(G5)

“Herkesin olduğu gibi” ifadesi durumun normallliğini ve içselleştirildiğini açık biçimde vurgulamaktadır.

Yine kadınların kendi anlatılarından hareketle erkeklerin işte kadınların evde olmaları son derece doğaldır. Erkeklerin eve gelir getiren uğraşlar ile meşguliyeti, ev içerisinde kadın rolünde olan, anneden sonra en büyük diğer kadının da ev işlerine katkı sağlamasına ve bu görevi koşulsuz yerine getirmesine sebebiyet veriyordu:

“Babam zaten sabah kalkıyordu ahıra gidiyordu. Mallarımız vardı yirmi kadar. Benim annem sadece ekmek pişiriyordu sadece yemek yapıyordu. Sobayı ben doldururdum. O zaman zaten ablalarım evlendi gitti. En büyük kız olarak ben kaldım.” (G9, 32 yaşında, lise mezunu, ev kadını)

Böylece erkeğin dışarıya ve ev dışı alana ilişkin sorumluluğu ve kadının özel alana ait olduğu bilgisi kırsal alanda da bu biçimde dolaylı olarak da olsa normalleştirilmiştir.

Kadınların anlatılarında, babalar ev işlerinde rol oynamamanın yanı sıra şiddet uygulayan pozisyonu ile de dikkat çekmektedir. Susan Brownmiller, tecavüzü ve erkeklerin uyguladığı şiddeti, ataerkil kültürün ve erkek iktidarının bir sonucu olarak feminist çalışmanın merkezine koyar (Brownmiller, 1993). Bu düşünceye göre, erkek olmanın kendisi hâlihazırda kadına yönelik şiddetin faili olmak için yeterli görünmektedir. Brownmiller'ın vurgusu, biyolojik potansiyellerinin yanında erkeklerin, kadınları denetim altına almak, onlara hükmetmek için de şiddeti bir araç olarak kullanmakta oldukları yönündedir. Connell, erkekliğin tarihsel ve ilişkisel kurulumuna vurgu yaparak erkeklik ve şiddetin her türünün birbirinden ayrılmaz şekilde her zaman var olduğunu yineler (Connell, 2002).

Hem eşinden hem babasından şiddet görmüş olan kadının söylemi, değişmeyen erkeklik-şiddet ilişkisini örneklemektedir:

“Babam çok sertti. Bağıırır çağırır. Çocukluğumda çok dayak yedim herkes sana gün yüzü göstermediler sana diyorlar.” (G5, 27 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

“Babam çok sinirli, kibirli, kinci bir insandı. Sürekli kavga eder, annemle kavga eder, bize sarardı. Sürekli dayak yiyerek büyüdüm desem yeridir. Babam bana çok baskı yapıyordu, sabah 8:00’de gidiyordum akşam 08:30’u beş dakika geçsin gelince dayak ye. Anlama dinleme yok, direk saldıırıyordu.”(G3, 30 yaşında, ilkokul mezunu, kuaför)

Çoğunlukla erkeklik boyutuyla ele alınan aile içinde uygulanan şiddetin, öğrenilebilen ve çocuklar için iktidar aracı olarak kullanılabilen bir durum olduğu da görülmüştür.

Kadına karşı şiddette ailenin, şiddetten en fazla etkilenen ve şiddetin oluşumunu en fazla etkileyen kurum olma özelliğinden bahsedilebilir. Şiddete maruz kalan kadınların genellikle babalarından, eşlerinden şiddet gördükleri (Sallan Gül, 2013) ya da sevgili, kardeş gibi yakın erkeklerin şiddetine maruz kaldıkları söylenebilir. Aile içi şiddetin bir sonucu olarak; aile, şiddetin oluşumunu etkiler ve sonrasında bundan etkilenir. Çünkü aile içi şiddet, toplumun geleceğini oluşturacak olan çocukların, psiko-sosyal gelişim süreçlerini olumsuz etkiler (Eren, 2005, s. 33). Bu bağlamda ailede çocuğa uygulanan şiddet davranışının ilk belirtileri umursamazlık şeklinde kendini göstermekte (Ünal, 2005, s. 87) iken, kuşaktan kuşağa aktarılan, her zaman kolaylıkla şiddetin kendisi değil; kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilen ve bu durumu çevreleyen, içselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları olarak görülmektedir (Vahip, 2002, s. 314). 20 yaşındaki G6, annesinin şiddet uygulamaya eşi dolayımıyla başladığını ve annesinin dönüşüm seyrinin devamlılığı ile kardeşinin bu durumdan etkilenmesini aktarmıştır:

“Annem ilk başta sakin biriydi. Sonra babamın hep şiddet uygulaması, bağıırması, çağırması. Zamanla annemin de psikolojisinin bozulduğunu düşünüyorum. Bize bağııarak çağırarak küfür ederek bir şeyi yaptırmaya çalışıyor. Küçük kardeşim bulaşık yıkamamış mesela niye yapmamış niye düşünmüyor diyerek terlikle dövüyor. Hatta buraya gelmeden önce ayırmıştım onları. Sen niye ayırıyorsun sana mı benzesin diyor. Döv döv, vur vur. Yorulana kadar kendin hincını alana kadar. Ama o insan can yani bir süre sonra uyuyor vücudu dayaktan. Sonra dövsen de alıştır, rutin bir spor halinde gelir o çocuk için. Annem küçükken şiddet uygulamazdı küfür etmezdi bağıırmazdı, dövmezdi. Zamanla babam onun psikolojisini bozdu. Çünkü babam hep küfür eder. Babam mesela çok küçükken onun parfümlerini kullanırdım. Şarj aletiyle beni döverdi. Bir kere döverken evden kaçtım o zaman komşular kurtardı beni.

Hatırlıyorum. On bir, on iki yaşındayken.”

Bu örnekler şiddetin erkeklikle özdeşleştirildiğini ve erkeksi bir öge olarak değerlendirildiğini ifade etmektedir. Şiddete yönelen bir kadın erkeğe özenir ya da erkekten etkilenir.

Kadın günlük yaşamın önemsiz işlerini üstlenirken erkek ise yorumlama yeteneği ile daha geniş alanda söz sahibidir. Erkeklerin söz hakkı sadece dış dünyayı yorumlamak ve tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda kadınların özel alanda gündelik işleri üzerinde tasarruf etme yetkisinde de bulunurlar. Bunun yanı sıra kadının dış dünya ile bağlantısı erkek üzerinden şekillenmiştir. Kimlik olarak erkeğe bağlanmakta ve birey olarak statüsü bulunmamaktadır (Berktaş, 2016, s. 26-27). Kendilik tanımlarında, ev içi roller, annelik öne çıkmakta, bireysellik, eş ile ilişki çerçevesinde şekillenmektedir:

“Tipik bir ev hanımıyım. Çocuklarıyla ilgilenen iğne oyası dikiş ile ilgileniyorum. Sakin bir insanım. Önce karşıdakini düşünürüm. Sinir olmayı çok fazla sevmiyorum. Oldum mu adam gibi oluyorum, adam gibi hırçın oluyorum. Eşime karşı. Bazen, sinirlendirince astım hastasıyım ya ilaçlarımı getiriyor sinirim geçsin diye.” (G4, 31 yaşında, lise mezunu, ev kadını)

2.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıpları ve Roller Bağlamında Erkeklik ve Şiddet

Görüşülen kadınların mahrem ve yakın ilişki algıları ve toplumsal roller bağlamında erkeklik tanımlamalarını sorguladığımızda kendi ifadeleriyle evlilik hikâyelerinde; üç tanesi “kaçarak”, beş tanesi “tanışıp görüşerek/severek”, altı tanesi “görücü usulü” evlenmiş olup, ortalama evlilik yaşı 20’dir. Eşleri, inşaat işçisi, çiftçi, kamu personeli, esnaf gibi çeşitli mesleklere sahiptir.

Kadınların erkeklerden ne beklediği sorusuna benzer cevaplar ortaya konmaktadır. Kadınlar, erkeklerin sorumluluk sahibi ve kendilerine karşı saygılı olmalarını beklemektedir ki sorumluluğun sınırları “evine, çocuklarına bakması” şeklinde çizilmekte iken saygı sınırları, “bağırma, uygun dil kullanma, hakaret etmeme, yumuşak dilli olma” şeklinde dile getirilmiştir:

“Bence biraz sorumsuz. Onları bir şey etse düzelecek her şey.”(G4, 31 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

“Eşini sevip saymalı, saygı göstermeli, hatamda bağırıp çağırmadan uygun dille anlatmalı, şiddet uygulamamalı ilgi göstermeli.”(G5, 27 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

“İlk önce bekârken çok güzel olmasını beklerdim evleneceğim kişinin. Cebi iyi olsun zengin olsun, imkânları olsun, arabası olsun beni gezdirsin isterdim. Şimdi sorarsanız, ilk önce merhamet, vicdan istiyorum. Dili güzel olsun. Yumuşak dili olsun. Sevmesini de bilsin, yeri gelince kızmasını da bilsin. Bekârken, önemli olan onlar değilmiş. İyi olsaydı da gezdirmesin, toz durmasındı.” (G7, 47 yaşında, ilkokul mezunu, evli, ev kadını)

Bu ifadelerden hareketle şiddete maruz kalmamak ve şiddet uygulamayan bir erkek, eş, baba gibi son derece masum ve doğal bir talebin ideal erkek beklentisi içinde dile getirilmesi durumu açıkça ortaya sermektedir. Erkek ise karısının iyi bir “zevce” olmasını, itaatkâr, taleplerine boyun eğen biri olmasını beklemekte; karısı ise kocasının eksiklikleri karşısında bir noktadan sonra bu beklentilere karşı direnmektedir. Evde bunun göstergesi olan kadına gösterilen şiddet erkek tarafından karısını reşit olamayan bir çocuk gibi kendisinden yaşça küçük, kontrol edilmesi gereken ve saygı duyması beklenen birisi olarak tezahür eder (Wade, 1994). Erkeklerin kadınlardan beklentisi, talepleri, “evde iyi bir eş” olmanın ilk koşulları, erkeğin her türlü işinin yapılması ve cinsellik talebinin karşılanması olarak

tanımlanmıştır:

“Saygı ister. Hizmet ister. Hizmet, yemek, sırtını ütüleyecen. Akşam o hizmeti bulamadığında da olmuyor. O hizmeti kendine sorun biliyor. Sabahleyin kalkacan çayı yemeği.”(G2, 52 yaşında, ilkokul mezunu, tekstil işçisi)

“Hizmet. Erkeğin başka bir şey beklediği yok. Sürekli hizmet edeceksin. -Hizmetten kast ettiğin nedir? “Sürekli evine bakacaksın, kendine bakacaksın, çocuğuna bakacaksın. Bir dediğini iki etmiyacaksın. Sürekli eline bir şeyler getirip götüreceksin.”(G3, 30 yaşında, ilkokul mezunu, kuaför)

“Kocam benden ne istiyor. Sadece en çok en uç cinsellik istiyor. Karşı çıkınca dövüp, sövüp, zorla bunu yapmaya çalışıyor. Benden izin bulursa yüz bulursa her gün.”(G7, 47 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

Kadınlar, ayrıca erkeklerin kadından/eşinden beklentilerini; “sevgi, saygı, ilgi” olarak da nitelendirmiştir:

“Sevgi bekler, mesela onun gönlünü hoş edeceksin. Ben hoş ettiğim zaman benim yanıma yaklaşıyordu. Ama annesi bana laf söyledi mi annen bana böyle böyle dedi dedim mi çıkıp gidiyordu benim yanıma hiç gelmiyordu. Ben sürekli hoş tutmaya çalışsam da. İlgi bekliyor ilgi gösterdim ama olmadı.”(G8, 18 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

“Eve geldi mi aile ortamı ister, Gülüyüz tatlı dil, temizliğini yapıp, pantolonunu yıkayıp, yemeğini yapıp, sevgi saygı gösterecek eş arar.”(G5, 27 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

Taleplerin karşılanması ve iyi bir “zevce statüsü” ne erişildiği takdirde kadınlar yine de herhangi bir olumlu karşılık alamamakta, takdir görememektedir. Bunun yanı sıra kadının asıl görevini, Demren (2008, s. 88), erkeğin iktidarının ve dolayısıyla “erkeklik”inin daimi tamamlayıcısı olarak belirtir. Bir erkeğin kadınsız yaşayamayacağı bu nedenle düşünülür. Kadının erkeğin iktidarını dolayısıyla “erkeklik”ini tamamlayıcı, inşa edici rolünü sürdürmesi beklenir. Kadının bu bağlamda yaratacağı bir çatışma erkek tarafından bir tehdit olarak algılanır ve erkek şiddete başvurur:

“Elbise yıkıyordu, yanına getiriyordum, gidip almıyordu bile, teşekkür etmezdi, banyosunu hazırlarım, ütüsünü yaparım, “sağol hanım” hiç duymadım. En son ameliyat olduğumda geçmiş olsun bile demedi, bir de bana “Allah belanı versin keşke geberseydin” dedi, benim de tepemin tası attı, madem bana saygı göstermiyon git kendi işini yap getir dedim. Sürekli ben getiriyordum alışmış ya ona. Beni anlamadı. Mallara bak F., çocuklara bak F., yoğurt mayala F., Börek yap, ocağı odunu hazırlıyom ekmeğini hazırlıyom benden kötü yok. Geziyor, dolduruşa geliyor, kapıyı tekmeleyip geliyor eve. Çocuklardan da utanmıyor, onlar her şeyi algılıyor” (G1, 32 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

“Annesine iş yapıp yapmayacağım umurunda olmazdı. Yapacaksın tabi annem yaşlı sen yapacaksın ben seni karı diye aldım ne diye aldım diyordu.” (G8, 18 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

Araştırmalarda ortaya çıktığı üzere, kadının ev dışındaki sosyal yaşamının “eş” tarafından başka erkeklerle konuşunca sinirlenme, kendisini aldattığından şüphelenme, kıyafetlerine karışma vb. durumlar ile izne bağlandığı ve kontrol edildiği (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009, s. 56) aksi hallerde ise eşin, kadına psikolojik, fiziksel şiddet uyguladığı görülmektedir:

“Bir elbise giydim mi, bunu giydin biriyle mi tanışacan, bir yere mi gidecen, diye elbisemi cart cart keserdi. Kendi yapıyor ya, ben de iyi bir şey giydim mi yapıyor zannediyor.”(G1, 32 yaşında, ilkokul

mezunu, ev kadını)

Bourdieu'a (1990, s. 45) göre eril tahakküm, doğrudan şiddetin dışında, gönüllü itaatin sağlandığı sembolik şiddetle de kurulur. Akrabalık ilişkilerinde ve evlilikte kadının namusunun, erkeğe sembolik sermaye katması, kadın bedeninin habitus⁵ olarak deneyimlenmesine neden olur. Kadın bedeninin sürekli gözetlenmesi yoluyla maruz kaldığı sembolik şiddet, kadın üzerinde eril tahakküm kurulmasını sağlamaktadır. Kadının dış görünüşü üzerinde kurulmaya çalışılan denetim, sembolik şiddet örneğidir. Bunun arkasında, kadın cinselliğinin tehlikeli olarak görülmesi vardır:

“Kıskanırdı. Şeker hastası, hücresi uyanmadığından dolayı, 90 yaşında adam gelse bile ondan kıskanırdı beni. Eve arkadaşı bile gelince beni oturtmaz içeriye katmaz zaten, dışarda balkona oturtur. Servis yaptırılmaz. Adamın gözünün içine bakıyon der, bakturmaz. Kıskanır. Telefonda erkek ismi olsa, kıyamet kopar.” (G2, 52 yaşında, ilkokul mezunu, işçi)

“Aşağı komşum var, onla muhatap olmucağım. Eşime pasaklı dedi diye. Kıskançlık zaten var. Evime insan geldi mi onlardan fazla bana bakar. Gülümsüyor mu bakıyor mu, erkeklerde zaten. Kadınları ben eşim evdeyken çağırıyorum. Hem güvenmiyorum hem rahat edemiyorlar.” (G4, 31 yaşında, lise mezunu, ev kadını)

Kılık kıyafet (neyi nasıl giyeceğine izin verme) ve davranış (erkekte izin almadan gitmemek) kalıpları, (kiminle konuşup, görüşüp görüşülmeyeceğinin kararı) üzerinden gerçekleştirilen bir iktidar mücadelesi tahakküm kurma biçimi göze çarpmaktadır:

“Çok kıskanırdı. Açık giyinmemi istiyordu istediğin gibi giyin diyordu ama mesela ablamın evi yakın, abla senin yanına geleceğim diyordum, eşimden telefonu kapatır kapatmaz bir tokat hocam, neye uğradığımı şaşırırdım. Niye bana tokat atıyorsun diyorum, diyor ki ablana ben geliyorum deme Ali'den izin alacağım geleceğim öyle de diyor.” (G8, 18 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

“Giyinmeme. Dar giyme, yazma çelinemiyordum. Normal şalvar, etek giyiyordum. Yazma açık filan yapmazdım. Babamgile gitmeme çok kızardı, beraber gidip gelirdik. Ondan önce, de... beraber büyüdük ondan konuşuyorduk. Babamla karşı karşıya oturunca babamgile fazla gitmeme izin vermezdi.” (G10, 26 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

Eşleri ile en çok hangi konuda tartıştıkları sorusunda kadınların aldatılmalarına ilişkin yanıtlar verdiği görülmüştür. Yerleşik ataerkil kalıplar erkeklerin çok eşliliğine vurgu yaptığından çoğunlukla bir erkeklik gösterisi olarak sunulan aldatma kadınların en çok şikâyet ettiği konudur:

“Aldatması, eve 2-3 saat gelir, sabah kalkar giderdi. Ben 20 günlük gelirken aldattı beni. En başından vardı.” (G9, 32 yaşında, lise mezunu, ev kadını)

Aldatma kelimesini kullanmayan kadınlar bu durumu, “bayan”, “başka kadın”, “diğer ilişkiler” olarak tanımlamışlardır;

“Bayan konusunda. Sürekli evde yatıyor, sürekli elinde telefon, eve getirme yok yiyecek yok.” (G14, 30 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

“Arkadaşlarına takılırdı, internete giderdi. Kızlarla şeylerle konuşmaya. Bir tane yakaladım. Kızdım epey bi. Bana hizmet yaptırıyorsun dedim başkalarıyla muhabbet ediyorsun dedim. Telefon

⁵ Bourdieu, habitusu, “failleri (agents) belli bir biçimde davranmaya ve tepki göstermeye yönelten bir eğilimler kümesi” olarak tanımlamaktadır (Bourdieu, 1991, s. 12).

numarasını yakaladım, açtım kadına telefonu, o da senin kocan açıyor bize dedi. İki çocuk var bak niye muhatap oluyorsun dedim, senin eşinde kabahat dedi bana. Kocama biz evliyiz bak sürekli zulüm yapma, sorumluluğunu bil derdim.” (G1, 32 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

Evli kadınların, ilk yıllardan beri, eşlerinin farklı kadınlarla ilişkisi olduğunu bilmelerine rağmen evliliklerini sürdürmelerinin nedenleri arasında; “gidecek başka yerim yoktu”, “babam çocuklarla beni evde istemiyordu”, “onların başına kalmak istemedim”, “belki düzelir diye bekledim”, “çocuğum yuvasız kalmasın istedim” gibi söylemler dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra “göz görmeyince gönül katlanır” ilkesini benimseyerek, aldatıldığını “gözü ile görmeyen”, eşlerinin ev dışında uzun süre vakit geçirmesini kabul eden kadınların, evliliği devam ettirmede sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir.

2.4. Gündelik Yaşam Pratikleri İçinde Meşrulaştırılan Erkeklik Algısı ve Şiddet

“Kadınlar ile erkekler eşit midir” sorusuna çoğunlukla eşit değildir ama eşit olmalı şeklinde cevap vermişlerdir. Eşitlik ölçüsü dışarı rahatça çıkabilmek olarak gösterilmektedir:

“Bence eşittir. Erkekler göre değil, onlar hür, biz baskı altında, istediği zaman dışarı çıkar, içme içecem, ben sigara içeceğim. Mahalle dışında bir yere gideceğim zaman soruyorum. Git derse gidiyorum. Eşim yüzünden böyle. O da babasından böyle gördüğü için. Annesi de hiç dışarı çıkmıyor. Kayınpederim de dışarı çıkmasını istemez. O evine bakar ama. Çay yok mu diye sormaz gider alır gelir” (G4, 31 yaşında, lise mezunu, ev kadını).

Aktarılan görüşmede; babadan öğrenilen davranış özelliği, evlilikte eş rolüne yansımakta ve yeniden üretilmektedir. Önemli nokta, erkeklerin kendine güvenli, güçlü, cesur, cinsellik konusunda etkin, zihinsel ve bedensel olarak sert ve dayanıklı, gerektiğinde şiddet kullanabilen vb. erkeklik özelliklerinin Parsons’ ın belirttiği üzere bir kuşaktan diğerine kişilik özellikleri şeklinde aktarılarak üretim meselesine dönüşmesidir (Carrigan vd., 1985, s. 555).

Eşitlik ölçüsü, maddi kazancının fazlalığı ve ekonomik özgürlükle de vurgulanmıştır:

“Değil, erkekler güçlüdür. Erkekler çok kurnaz. Kadına fırsat vermeden elinde avcunda ne varsa süpürüyor.” (G2)

Diğer bir eşitsizlik vurgusu ise erkek egemen toplumlarda erkek cinselliğine tanınan özgürlük olarak vuku bulmaktadır. Erkeklerin aksine kadın cinselliği üzerinde baskıcı ve denetleyici olan cinsel ahlakın, erkek cinselliğini özgür kılarak, evlilik öncesi ve evlilik dışı cinsel ilişkiyi desteklediği çeşitli araştırma bulgularıyla da ortaya konmuştur (Sancar, 2016, s. 196- 197; Cankurtaran Öntaş vd., 2011, s. 27-28). Bu durum, kadınların erkeklerle farklılığına ilişkin soruda gündeme gelmiştir:

“Erkek aldatınca bir şey olmuyor, o erkek yapar deniliyor, kadın yaptı mı namussuz o... oluyor. Kadınlar daha ezik çaresiz gibi mi acaba. Ben de aldattım. Herkes tepki gösterdi, kocan iyiydi dedi. Kimse bunun da buna gönülmüş diyen olmadı. Kalbime söz geçiremedim. Diğer adamda ilgi buldum ılımlı yaklaştı. Sevgi gördüm.” (G5, 27 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını)

Kız çocuk olmanın olumlu/olumsuz yönlerini hissedip hissetmedikleri ya da tersten sorduğumuzda erkek olmaları durumunda yaşamlarında ne değişeceği sorusuna kadınlar genellikle kız çocuk olmanın olumsuz yönlerini yaşadıklarına dair cevaplar vermiştir:

“Belki erkek çocuğu olsaydım bu kadar baskı olmazdı. Böyle bir ailenin çocuğu olduğumdan dolayı bu kadar baskı olmazdı. Belki iş hayatım olabilirdi. Saatleri takmazlardı, okuyabilirdim baskı

yapmazlardı. Onlar erkeklerin okumasına önem verirler. İstedğim ilde okuyabilirdim. Ama şu an bayan olduğum için kendi iyiliğim için kısıtlanıyorum aile de kısıtlıyor bunalıma giriyor insan. Cinsiyetim erkek olsaydı daha iyi olurdu. Öyle düşünüyorum.”(G6, 20 yaşında, lise mezunu)

30 yaşındaki G14, ailesinin erkek kardeşine olan düşkünlüğünü şu şekilde ifade ediyor:

“(....) Kız çocuğunu bir hakir görürler. Kıymetlimiz bizim değer verdiğimiz benim bir küçüğüm var, şiddet de gösterdi anneme babama ama öyle bir şeye sorumluluk sahibi de değil hayatta sadece yeme içme anlamına gelmiş gibi o başta şu anda. Bir de sonradan doğdu benim evlendiğim sene, on yaşında şu anda. O kıymetlileri. O da tabi karşı da geliyor küçük büyük kötü alışkanlıklara da başladı. Çünkü doğru yanlış öğretmiyorlar, doğru eğri bu demiyorlar ben yaptığım zaman da bana kızıyorlar. İlk başta sevgi, davranış, anlayış. Atalığı onlara gösteriyorlardı. Baba profili atadır. Geçmişimizden gelir. Bu zaten Farsçada büyük önder demektir, anlamına gelir. Onu Onlar da sağlıyor. Onlara da kızıyor. Mesela Babam sırtına bindir bindir, abim de küçük bir şey yapsın derdi işte onu yaptım ettim ama aradığı zaman da başlardı işte bir gözyaşı dökse bir hapşırırsa dört saatlik yol var Muğla’ ya, orayı bulurlar. Ama ben ölsem mutlu olacaklar.”

Bu anlatıda “kıymetlimiz bizim” ifadesiyle kadın da erkek kardeşinin ayrıcalığını onaylamaktadır. Ayrıca “baba” ata olarak değerlendirilip, düzeni sağlayan, kuralı koyan konumundadır. Kadın söylemiyle bu durumu içselleştirmiş ve babadan bu rolü gerçekleştirmesini beklemektedir. Ancak baba başka bir erkek olan oğlu karşısında zaafi nedeniyle yeterince güçlü davranmamakta ve tarihsel rolünü aksatmaktadır.

Kadın, geleneksel ailede önce babasının ve erkek kardeşlerinin egemenliği ile baskısı altında toplumsallaşır, evlendiğinde ise böylesi bir var olmayı kocası ile olan ilişkilerinde devam ettirir. Kadın ya birinin kızı ya da karısıdır; toplum içerisinde tek başına var olabilmesi neredeyse mümkün değildir. Bu bağımlılık ilişkisi, kız çocuğuna çok küçük yaşlardan başlayarak içselleştirilirken, erkek çocuk “bağımsız” bir biçimde, ileride evinin ekonomik yükümlülüğünü ve bütün sorumluluğu tek başına yerine getirmeye yönlendirilerek, hazır hale getirilir (Tolan, 1991, s. 209). Bu durumun bir örneğini, G7, babasının sevgisini, maaş kartlarını erkek kardeşine vererek gösterdiğini dile getiriyor:

“Bu konuda rahatsız değilim. Benden küçük oğlan var. Babam onu çok seviyor. Haşa ama tövbe deyim senin canını verelim o yaşayacak diyelim babam hiç gözünü kırpmadan verir yani. Çok seviyor. Sevsin ya. Evladı ya sevsin. -Sevgilerini nasıl gösterirler? Babamın kartları oğlan kardeşimde. Maaş kartları. Evi ona verdi onun evi olduğu halde. Bak benim yok mesela. Buna üzuldüm ben mesela. Bu mirastı aslında. Hepimiz eşit alaydık da ben vereydim kardeşime. Bunu hep söylerim. O kadar çok seviyoruz hepimiz de onu. Bu olay olduktan iki ay sonra filan oldu. Babam anneme o kadar çok iyi baktı ki çocuk iyi doğsun diye. Balıklar konserveler alıp yedirdiyordu. Çilekler. Çilek yiyince akıllı oluyor denirdi. Çok şey yaptı babam. İyi baktı. Biz seviyoruz çocuğumuza biz baktık. Annem toparlanamadı bir de doğum yapınca. Keşke oğlan olmayaydı da başımıza bu olay gelmeyeydi. Konu komşu kavgalarda sürekli “karı olsan oğlan doğururdun” derdi herkes yani. ‘Sen kadın değilsin, karı olsan oğlan doğururdun’ dediler.”(G7, 47 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

Erkekler kadar kadınlar da diğer kadınlara, annelik üzerinden değer biçmektedir. Kadınların toplumda işlerlik kazanabilmesi ve birey olarak kabul edilmeleri, erkek çocuk annesi olmak ile eşdeğer

görülmektedir. Bu kurgu, önce kadınları değersizleştirir. Ve “...erkek merkezli bir toplumda kadınlar, yerine getirdikleri işlevlerle tanımlanırlar: Üreme” diyen Donovan (2013, s. 283), çok önemli bir noktayı işaret etmektedir. Anne olmayan kadınların da “ciddiye alınması” ve birey olarak diğerleriyle eşit değerlere sahip olabilmesi için öncelikle anneliğin kutsallığını ve içeriğini sorgulamak, sonrasında da toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünü dönüştürmek gerekir (Sever, 2015, s. 72). İleri merhalede ise, ilk koşulu annelik ile yerine getiren kadının değeri, çocuğun cinsiyetinin erkek olması ile toplum tarafından pekiştirilir:

“Senin hep kız oluyor, kız doğuruyon erkek doğuramıyon derlerdi. Bizim köyde kız çocuklarına fazla önem vermezlerdi. Erkek, kız ayırt yapıyorlardı. Onlara daha çok sevgi gösteriyorlar. İstediklerini yapıyorlar. Ben kız çocuğuma bebek arabası filan aldığımda kaynatam tepki gösterirdi. Elbise filan niye alıyon derdi. Sonra oğlan olduğunda kendisi alırdı oğlana. Örümcek filan. Bezini kendisi alırdı. Kızlarıma ne kaynanam bir şey alırdı ne kaynatam bir şey alırdı. Ana kucağına filan oğlan olunca almamıza izin verirdi.” (G10, 26 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

Aile içerisinde şiddet gören kadınların “kol kırılır yen içinde kalır” söyleminden hareketle yaşadıklarını, aile dışında duyulmasını istemedikleri ve fiziksel şiddete sessiz kalmayı da tercih ettikleri görülmüştür:

“İçim kan ağlasa da canım aşkım bitanem. Hep mutlu rolleri. Hep öyle yapıyorsun ne yalan söyleyeyim. Korkudan. napıcan. Dayak yiyon sopa yiyon, canım aşkım. Nereye gitsen hep güliyorum. Dayak yedim hatta o gün. Akraları geldi. Yirmi sekiz kişi düşün. Yemeği içmesi bulaşığı. Makinem yok bir şeyim yok. Onca insanın. Dayak yedim, annelerindeydi onlar, al onları getir bizim eve. Ben dayak yemişim. Yüzüm gözüm kıpkırmızı şiş, ağlamışım. O demiş uyuyor biraz hasta demiş. Hâlbuki dayak yedim. Ağladım ağladım. Hiç kimseye belli etme diye diye. Kimseye söylemeyeceksin belli etmiyecen diye diye.” (G12, 44 yaşında, ilkokulu mezunu, ev kadını)

Bu örnek uç anlatılar barındırır da; kadınların ekonomik, sosyal, fiziksel ve psikolojik konumları erkeğin şiddetine boyun eğmelerine, rıza göstermelerine neden olabilmektedir. Çoğunlukla çaresizlikten kaynaklanan bu durum, zaman zaman ataerkil söylemler aracılığıyla meşrulaştırılabilmektedir. Bourdieu’ a göre, kadınlar boyun eğme durumuna kendi rızalarıyla, bilinçli olarak değil fakat zorlama da olmaksızın kendiliğinden razı olurlar. Kendiliğinde rıza burada çaresizliğin ve toplumsal koşulların söylemsel olarak meşrulaştırılması anlamına da gelebilmektedir. O’na göre; eril tahakkümü, kadınlar toplumsal düzenin bir ürünü ve devam ettiricisi olarak “doğal” ve “normal” olarak kabul etme eğilimindedir. Kadınlar eril tahakküm fikrini üreten şemaları kendi habituslarında, meşrulaştırır ve yeniden üretirler. Kısacası, kadının egemenlik altına alınma ilişkisini kabul etmesi, kadının bu egemenliğin üretildiği ayrımları kabul etmesiyle ve bu ayrımları doğal olarak benimsemesi ile ilişkilidir (Bourdieu, 2016, s. 49-56). Nihayetinde ise kadın, eşine daimi bağlılık duygusu içerisinde, çevresine karşı sürekli sakin, edilgen bir konumda, etrafına mutluluk dağıtan, eşinin beklentilerini karşılayan bir hale gelir:

“Eşim benim bir tek huyumu takdir ederdi, beni dövse, sövse, benim boğazımı sıkırsa, üç kere bizim balkon çok yüksek beni salladı atacağımdı dedi, benim tek takdir ettiği yönüm, ben aileme hiçbir şey söylemezdim. Takdir ediyorum sen ailene hiçbir şey söylemiyorsun diyordu başka bir şey demiyordu hocam. Mesela ben seni mezarın içine soksam diri diri üç saat toprağın altına, gene ben söylemezdim.”

(G8, 18 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

Bu anlatı da her iki cinsin de erkeğe itaati meşru görmekte olduğunu ve kadının şiddete olan tahammülünün kadından beklenen bir meziyete dönüştüğünün çarpıcı bir örneğini teşkil etmektedir. Aile ve özel alanda olana dair kadının aleyhine işleyen bu ketum tavrı bu örnekler çarpıcı biçimde ifade etmektedir. Bu nedenle zamanla feminist hareketin sloganına dönüşen “*özel olan politiktir*” cümlesi kadınların canları pahasına özel olanı kamusal alanda dile getirmelerinin önündeki engelleri kaldırmak için kullanılmaktadır.

2.5. Yerleşik Kalıp Yargılara ve Rollere Karşın Dile Getirilen Beklentiler

Şiddete maruz kalmış kadınların toplumsal cinsiyet algıları ve özellikle erkeklere dair beklentilerini dile getirmeleri istendiğinde her şeye rağmen bir şeylerin değişeceğine dair umut taşıdıkları söylenebilir. “Kadın ve erkeğin aslında eşit olduğu”, “erkeğin sorumluluk sahibi olması gerektiği” ve “erkeklere güvenilmez” gibi birbiriyle çelişen ifadeler aslında şiddet mağduru kadınların ideal olan ile gerçekler arasında kaldığını göstermektedir.

Wade (1994, s. 128-129), Kolombiya'nın Pasifik bölgesinin kırsal kesiminde yaşayan erkeklerle yaptığı çalışmada; bir erkeğin idealinde, karısının evde kalmasını sağlayacak kadar para kazanmak ve arkadaşlarıyla dilediği kadar vakit geçirmeyi istemek olarak belirtmiştir. Fakat genelde bu iki erkeklik imgesini sürdürülmesi pek mümkün olmamaktadır. Örneğin; erkek devamlı bir işe sahip olamayıp, eve yeterli parayı getirememekte, karısı da bunun sonucunda çalışmak istemekte, bu da ikisinin arasında sürtüşmelere, çatışmalara ve kocanın şiddetine yol açmaktadır. Tam da bu noktada, “erkek nasıl olmalı” sorusuna kadınların cevaplarında, sorumluluk sahibi olma, evine sahip çıkma özellikleri vurgulanmıştır:

“*Ailesine sahip çıkmalı. Çocuklarına sahip çıkmalı, başkalarına ezdirmemeli. Görevini bilmesi mesela tam bir işte temelli çalışmak. Bir gün gidiyor onunla kavga ettim ondan ayrılıyor*”(G1, 32 yaşında, ilkokul mezunu, ev kadını).

“*Evine yuvasını yapıcı olmalı.*”(G2, 52 yaşında, ilkokul mezunu, işçi)

“*Sorumluluğunu bilecek. Sorumluluk alamayacaksa o sorumluluğun altına girmeyecek.*” (G9, 32 yaşında, lise mezunu, ev kadını)

“*Bir erkek de evine bağlı olmalı, işine, eşine çocuklarına bağlı olmalı. Ailesini tamamen çıkarmasın ama ailesine de bazen laf ettirmemesi ağır konuşmaması lazım.*” (G10, 26 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

“*Özü sözü bir olmalı, sahip çıkmalı, doğru dürüst olmalı, emanet bilmeli, riyakâr yalancı olmamalı. Kıyafet eşya benzerini aramam.*” (G14, 30 yaşında, ortaokul mezunu, ev kadını)

Bu ifadeler geleneksel erkeklik tanımlamalarına referansla kendi eşlerinde eksik olanı ifade etmektedir. Bir anlamda kadınların beklentilerini de biçimlendiren bu tanımlamalar görüşülen kadınların erkeklerden temel taleplerine ve ideal erkek, eş tanımlamalarına dönüşmüştür. Oysa söyledikleri bir çok özellik insana dair ve olması gereken özelliklerdir.

Çocuğunuza aşıladığınız-aşılama çalıştığınız en önemli ilke sorusuna G3'ün cevabı çok çarpıcıdır:

“*(Gülerek) Erkeklere güvenme kızım.*”

“*Babanızı örnek almayın, baban böyle yapıyor ama ilerde siz yapmayın diyorum, aldığınız*

eşinize bile karışmayacağım diyorum. Yuva kurunca kavgayla dövüşle sürdürmeyin diyorum.” (G1)

Eşinden şiddet gören kadınların çocuklarına verdikleri nasihatlerin başında babalarını örnek almamaları gerektiğine ilişkin cinsiyet rol örnekleri; gelecek nesillerin erkeklik algılarının oluşumu, kendi algılarının devamlılığı ile eşdeğer biçimde gerçekleşir:

“En çok babanız gibi olman diyorum. Onların iyi birisi olmasını, çoluğunu çocuğuna iyi bakmasını, yarın. Böyle kavga etmemelerini. Çünkü her gün duyuyorlar evde kavgaları. Tabi ki örnek alacaklar. Oğlan çocuğu babasını örnek alacak. Hangi anlamda örnek almamasını istersin? Çenesi, böyle kavgası. Her şeye böyle karşı çıkması. Hiç kimselere sokulmaması. Hep böyle perdenin arkasında oturması. Bir günde çıkıp konuya komşuya ‘selamünaleyküm abi nasılsın’ diye sormaması. Bir eve misafirlğe gitmemesi bayram gelir seyran gelir bir yere göndermemesi ailelere.”(G7)

Şiddet mağduru kadınlar ataerkil değerler ve idealleştirilen erkeklik algıları arasında kalsalar dahi, her şeye karşın sistemin tanıkları ve kurbanları oldukları için belki de sisteme ve şiddeti besleyen ideal erkeklik kalıp yargılarına başkaldıran, evi terk eden başka bir yere, merkeze, kuruma başvurarak bazı şeyleri değiştirebilmenin sessiz bilgisini ve umudunu da taşımaktadırlar.

3. SONUÇ

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bağlamında özellikle erkeklik ve şiddet ilişkisini şiddet mağduru kadınların anlatılarından ve deneyimlerinden hareketle tartışmayı hedefleyen bu çalışma erkeklik, kadın konuklevleri ve şiddet üreten sosyo-kültürel dinamiklerin bağlamında konuyu tartışmaktadır. Erkeklik ve erkeklğe ilişkin unsurların toplumsal olarak inşa edildiği göz önüne alındığında, iktidar ilişkileri içinde buna bağlı şiddet ortaya çıkan temel noktadır. Bu bağlamda aile içerisinde şiddete maruz kalan kadınlar, mağdur kimliğiyle çoğu zaman evden gitmek ve kadın konuklevlerinden hizmet almak durumunda kalmaktadır. Dolayısıyla, kadınların şahit olduğu, bizatihi maruz kaldıkları olumsuz deneyimler sonrasındaki erkeklik algıları, hayatlarına uyum süreçlerini etkileyecek kadar güçlü bir yapıdadır ve anlaşılması, tartışılması önem arz etmektedir. Şiddeti üreten koşullar ve sosyal yapı söz konusu olduğunda tek taraflı değerlendirmeler eksik kalmaktadır. Sorunun çözümü her iki cinsi de ilgilendirmekte ve toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıların sorgulanmasını gündeme getirmektedir. Çünkü somut şiddete maruz kalmış kadınlar için somut ve acil çözümler üretmek elzemdir. Ancak uzun vadede sorunun çözülmesi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin algısal dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Tıbbi ve psikolojik örnekler dışarıda bırakılmak kaydıyla şiddeti üreten ve meşrulaştıran sosyo- kültürel ve ekonomik koşullar aynı zamanda toplumsal cinsiyet kalıplarına dair algısal dönüşümleri de zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda şiddet mağduru kadınların erkeklik algıları ve erkeklik rolleri bağlamında şiddete yükledikleri anlamların tartışılması önemlidir. Çalışma, görüşülen kadınların yaşam öyküleri ve deneyimlerinden hareketle erkeklik algısı ve şiddeti meşrulaştırma süreçlerini tartışmayı hedeflemiştir. Şiddetten kaçmak ve yeni bir başlangıç yapabilmek umuduyla kadın konuklevine gelen kadınların, ataerkil sistem içerisinde çoğunlukla yenilmeleri, geri adım atmaları, umutlarının kırılmasına neden olmaları ve ataerkil kalıpları yeniden üretme yolunu seçmeleri söz konusu olsa da tüm bu olumsuzluklara rağmen bir çıkış yolu arama çabası olarak değerlendirilmelidir. Bu anlamda gerekli destek verildiğinde her iki cins için de dönüşümün gerçekleşmesinin mümkün olduğu

düşünülmektedir.

Bir başka deyişle kadınlar; anne, sevgili, eş, iş arkadaşı vb. konumları itibariyle, toplumsal cinsiyete dair kalıpların ve erkeklik rollerinin inşa sürecindeki rolleri ve ataerkil sistemin yeniden inşasında etkin olma potansiyeli kadar dönüşümü gerçekleştirecek potansiyele de sahiptirler. Dolayısıyla kadınların egemen erkeklik davranış kalıplarını ne ölçüde kabullendiği, onaylandığı ya da reddettiği önemlidir. Ancak dişil değerlerin güçsüzlüğüne atıfta bulunan Sancar'a göre, annelerin oğullarını eşitlikçi ve şiddet karşıtı yetiştirmeleri zorluklara karşılık gelebilmektedir. Çünkü egemen erkeklik, değerleri anneden öğrenmeyi reddetmektedir. Kendini sağlıklı beslemeyi öğrenmek, diğer insanlarla empati kurabilmek gibi dişil değerler toplumsal ilişkilerin temeli haline gelememekte, bunları toplumsal alana katacak çok fazla olanak ve uygun bir dil de bulunmamaktadır. Haliyle bu toplumsal kurgudan ortaya çıkan cinsiyetler arasındaki zıtlıklar ve karşıtlıklar da kadınları olduğu kadar erkekleri de daha eşit ve özgür insanlardan oluşan bir toplumda yaşamaktan mahrum bırakmaktadır (Sancar, 2016, s. 309). Sancar'a atıfla, eşitlikçi, şiddet karşıtı ve empatik dil potansiyelini barındıran dişil değerlerin öne çıkması kadınların toplumsal yaşama daha etkin ve aktif katılımıyla mümkündür. Bu anlamda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının değişmez, vazgeçilmez değerler değil, toplumsal ve kültürel inşa süreçlerinin ürünü olduğu ve değişip dönüşebilen dinamiklerin ürünü olduğu bilgisi vurgulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akın, A. ve Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 73-82.
- Altınay, A. ve Arat, A. (2007). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Punto Baskı.
- Atay, T. (2004). "Erkeklik" En Çok Erkeği Ezer! *Toplum ve Bilim* (101), 11-30.
- Berktaş, F. (2016). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hıristiyanlıkta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım* (6. baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Birleşmiş Milletler. (1993). *Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge*. Erişim 7 Ocak 2018, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadına_karsi_siddet/BM%20Kad%C4%B1na%20Kar%C5%9F%C4%B1%20%C5%9Eiddetin%20Ortadan%20Kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1na%20Dair%20Bildirgesi%2020.12.1993.pdf adresinden alındı
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language And Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (2016). *Eril Tahakküm*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Brownmiller, S. (1993). *Against Our Will: Men Women and Rape*. New York: Ballantine Books.
- Cankurtaran Öntaş, Ö., Buz, S., Hatiboğlu, B. ve Öztürk, A. (2011). Opinions of Social Work Students On Gender: A Qualitative Research. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 19-36.
- Carrigan, T., Connell, B. ve Lee, J. (1985). Toward A New Sociology Of Masculinity. *Theory and Society*, 14(5), 551-604.
- Connell, R. W. (2000). *The Men And The Boys*. California: University of California Press.

- Connell, R. W. (2002). On Hegemonic Masculinity and Violence: Response to Jefferson and Hall. *Theoretical Criminology*, 6(1), 89-99.
- Coward, R. (1995). *Şu Hain Kalplerimiz Kadınlar Erkeklerle Neden Teslim Olurlar?* (A. Bora, ve A. Emre, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Davidoff, L. (2012). *Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demez, G. (2005). *Kabadaydan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Demren, Ç. (2008). Kadınlık Dolayısıyla Erkeklik Öznelliği. *C.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 73-92.
- Donovan, J. (2013). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (5. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2002). *Reducing Risks, Promoting Healthy Life*. Geneva : Dünya Sağlık Örgütü.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2013). *Global and Regional Estimates of Violence against Women*. Cenevre: Dünya Sağlık Örgütü.
- Erdoğan, S., Aktaş, A. ve Bayram, G. (2009). Sığınma Evinde Yaşayan Bir Grup Kadının Şiddet Deneyimleri ve Baş Etme Yaklaşımları: Niteliksel Bir Çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 807-824.
- Eren, A. (2005). Korku Kültürü, Değerler Kültürü, Şiddet. *Aile ve Toplum*, 2(8), 23-37.
- Groes Green, C. (2009). Hegemonic and Subordinated Masculinities: Class, Violence and Sexual Performance Among Young Mozambican Men. *Nordic Journal of African Studies*, 18(4), 286-304.
- Güneş, H. N. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Erkeklik Rollerini Algısının Farklı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi: Bitlis Eren Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 461-470.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2009). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2017). *Türkiye'de Kadın*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. (A. Bora, F. Sayılan, Ş. Tekeli, H. Tapınç ve F. Özbay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kılıç, G. ve Yıldız, M. (2017). Kadın Konuğusunda Kalan ve Şiddete Uğramış Kadınların İlişkilerine İlişkin Bilişsel Çarpıtma Düzeylerinin Örselleyici Stres, Depresyon ve Umutsuzluk Düzeyleri İle İlişkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-5.
- Kimmel, M. S. (2004). Masculinity as Homophobia: Fear, Shame and Silence in the Construction of Gender Identity. P. F. Murphy, (Ed.), *Feminism & Masculinities* içinde (182-199). Oxford Readings in Feminism.
- Kümbetoğlu, B., User, İ. ve Akpınar, A. (2012). *Kayıp İşçi Kadınlar Kayıtdışı Çalışmaya Dair Bir Alan Araştırması*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Maybek, S. D. (2017). Şiddet Mağduru Kadınların Sığınmaevini Sonrası Deneyimleri. *Sosyoloji Konferansları*(55), 153-179.

- Öztürk, A. B. (2014). *Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Powell, G. ve Greenhaus, J. (2010). Sex, Gender, and Decisions at The Family - Work Interface. *Journal of Management*, 36(4), 1011-1039.
- Resmi Gazete. (20 Mart 2012). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. Erişim 25 Şubat 2018, :<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (1998). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği.
- Sallan Gül, S. (2013). *Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri* (2. baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sancar, S. (2016). *Erkeklik: İmkansız İktidar* (4. baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sever, M. (2015). Kadınlık, Annelik, Gönüllü Çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller'dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier'den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 7(2), 72-86.
- Taşkale , N. ve Soygüt, G. (2016). Kadın Sığınma Evlerinde Kalan Şiddet Mağduru Kadınlar: Demografik ve Sosyoekonomik Bir İnceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(Özel Sayı), 3-11.
- Terzioğlu, F. ve Taşkın, L. (2008). Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolünün Liderlik Davranışlarına ve Hemşirelik Mesleğine Yansımaları. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2), 62-67.
- Tolan, B. (1991). Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller. *Türk Aile Ansiklopedisi* içinde, (208-214). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Türkoğlu, B. (2013). Fay Hattındaki Erkeklikler: Çalışma ve İşsizlik Ekseninde Erkekliğe Bakış. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 33-61.
- Ünal, G. (2005). Aile İçi Şiddet. *Aile ve Toplum*, 2(9), 85-93.
- Vahip, I. (2002). Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 312-319.
- Wade, P. (1994). Man The Hunter - Gender and Violence in Music and Drinking Contexts in Colombia. P. Harvey ve P. Gow (Ed.), *Sex and Violence: Issues in Representation and Experience* içinde (113-137). London: Routledge.
- World Health Organisation (2013). *Global And Regional Estimates Of Violence Against Women: Prevalence And Health Effects Of Intimate Partner Violence And Non-Partner Sexual Violence*. Cenevre.
- Yavuz, Ş. (2015). Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği. *Feminist Eleştiri*, 7(116-129).

EK 1. GÖRÜŞMECİ LİSTESİ

GÖRÜŞMECİ	YAŞ	MEDENİ DURUM	EĞİTİM DURUMU	ÇOCUK	MESLEK
G1	32	Evli	İlkokul	2	Ev hanımı
G2	52	Evli (İkinci evlilik)	İlkokul	2	Tekstilde işçi
G3	30	Boşanmış (Nikahsız birliktelik)	İlkokul	1	Kuaför
G4	31	Evli	Lise	2	Ev Kadını
G5	27	Boşanmış (İkinci evlilik)	İlkokul	yok	Ev Kadını
G6	20	Bekâr	Lise	yok	Öğrenci
G7	47	Evli	Ortaokul	3	Ev Kadını
G8	18	Evli	Ortaokul	1	Ev Kadını
G9	32	Boşanmış (Nikahsız birliktelik)	Lise	2	Ev Kadını
G10	26	Evli	Ortaokul	3	Ev Kadını
G11	45	Evli (Nikahsız birliktelik)	İlkokul	2	Ev Kadını
G12	44	Evli (İkinci evlilik)	İlkokul	2	Ev Kadını
G13	65	Evli	Okur-yazar	3	Ev Kadını
G14	30	Boşanmış	Ortaokul	2	Ev Kadını
G15	38	Evli	Üniversite	2	Hemşire